

Verslag

Titel verslag: Medische Werkgroep Hoboken
Datum vergadering: 04/12/2020
Plaats vergadering: videoconferencing
Datum volgende vergadering: Vrijdag 4 juni 2021 van 9 tot 12u

Naam	Bedrijf	Naam	Bedrijf
Aanwezig			
Elke Adriaenssens	VMM	Kristel Heyman	Stad Antwerpen, afdeling energie en milieu
Nele Bal	OVAM	Carine Leys	Districtscollege Hoboken
Michiel Ceulemans	Umicore	Vera Nelen	PIH (voorzitter)
Karin De Clercq	Stad Antwerpen, afdeling welzijn (gezondheid)	Ineke Pycke	Stad Antwerpen, districtssecretaris Hoboken
Emmy De Graef	Umicore	Guy Thys	PIH
Liesbet De Groot	Logo Antwerpen	Michiel Van Peteghem	VMM
Kathleen Degroeve	Logo Antwerpen	Liesbet Van Rooy	Agentschap Zorg en Gezondheid (AZG)
Tine De Voecht	St. Agnes Basisschool	Filip Vanderoost	Huisartsenvereniging Antwerpen Zuid (HAAZ)
Carmen Franken	PIH	Wim Wienen	District Hoboken
Moeni Gabriël	Kind en Gezin		
Verontschuldigd			
Tom De Boeck	Districtscollege Hoboken		
Jan Smets	Stad Antwerpen, afdeling welzijn		

Agenda

- Resultaten lood-in-bloed onderzoek najaar 2020
- Toelichting VMM luchtkwaliteitsmetingen
- Stand van zaken Umicore
- Stand van zaken samenwerkingsovereenkomst: wijkwerking en zorgondersteuning
- Communicatie: perstekst en info bewoners
- Varia
  - Datum volgende medische werkgroep

1. Resultaten lood-in-bloed onderzoek najaar 2020 (PIH)

Conclusies

Het deelnamepercentage in het najaar 2020 bedraagt 62,1% en ligt hoger dan voorgaande campagnes. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat tijdens de najaarscampagne de deelnemers werden gerekruteerd zowel via de school als via een persoonlijke uitnodiging door de wijkwerker. Ook de minder gunstige resultaten van het voorjaar kunnen hieraan hebben bijgedragen (meer ongerustheid).

Het gemiddelde loodgehalte van kinderen in de wijk is gedaald ten opzichte van het voorjaar 2020 en bedraagt 4,12 µg/dl (voorjaar 2020: 6,01 µg/dl).

- Het gemiddelde loodgehalte is gedaald bij de drie leeftijdsgroepen. De hoogste loodwaarden worden gevonden bij de peuters en kleuters.
- De daling van het gemiddelde loodgehalte wordt geobserveerd in de drie woonzones.
- Het percentage van kinderen in de wijk met een loodgehalte boven de referentiewaarde van 5 µg/dl bedraagt 26,3%. Dit percentage is gedaald ten opzichte van het voorjaar 2020 (46,3%).
- Er hebben tien kinderen een waarde boven de 10 µg/dl. Geen enkel kind heeft een loodwaarde boven de 20 µg/dl.

Continue opvolging van kinderen in Moretusburg-Hertogvelden blijft belangrijk om hun gezondheid te beschermen:

- Het gemiddeld loodgehalte bij kinderen in de wijk is significant hoger dan bij kinderen uit de controlegroep.
- Ondanks de daling ten opzichte van het voorjaar 2020 hebben meer dan de helft van de kinderen (nl. 59,2%) die in de zone het dichtst bij de fabriek wonen een waarde boven de referentiewaarde van 5 µg/dl.
- Er zijn verschillende kinderen met een loodwaarde boven de 10 µg/dl.

In bijlage: Rapport van het PIH omtrent de lood-in-bloedwaarden najaar 2020.

Vraag: Wie zijn de 'extra kinderen' die bijkomend getest zijn met een bloedprik?

Antwoord: Dit betreft zowel kinderen die buiten de zone Moretusburg / Hertogvelden wonen, alsook kinderen die buiten de leeftijdsgroep (van 1 tot 12 jaar) vallen. Sommige mensen hebben PIH rechtstreeks gecontacteerd naar aanleiding van de verhoogde lood-in-bloedwaarden in het voorjaar. Bij een school (Polderstad) is de communicatie via het digitaal platform 'smartschool' gebeurd, waardoor alle kinderen een uitnodiging voor de bloedprik hebben ontvangen in plaats van enkel de kinderen die in de wijk wonen. PIH heeft er voor gekozen om alle ongeruste mensen verder te helpen en de bloedprik aan te bieden. Via de resultaten kunnen mensen gerustgesteld worden. In de resultaten vinden we geen argumenten om de leeftijdsgroep of de regio uit te breiden. Van deze 'extra groep' wordt een apart rapport opgemaakt.

Vraag: Weten we waarom er grote verschillen tussen de scholen zijn inzake deelname aan de bloedprik? School Dokter Coenstraat (82,1%), Hofke van Thys (66,7%), Pauwenlaan (93,8%). Zou bv. een taalprobleem bij ouders een rol kunnen spelen?

Antwoord: Het deelnamepercentage van kinderen die via de school uitgenodigd worden, ligt altijd een stuk hoger dan via individuele uitnodiging. Hofke van Thys heeft deze keer het laagste deelnamepercentage, maar 66,7% is op zich niet slecht. Het gaat ook om een beperkt aantal leerlingen, met name 27 kinderen. Enkele kinderen die niet deelnemen (door afwezigheid op school, ziekte, angst voor corona...) maakt al snel

enkele procenten verschil. Als kinderen niet kunnen deelnemen via school, dan krijgen de ouders altijd een herinneringsmail om zich aan te bieden op een andere locatie. Daarmee wordt nog zo'n 20% bereikt.

Vraag: Polderstadschool is een grote school, waar veel kinderen uit de wijk school lopen. Waarom is daar geen bloedprik gebeurd?

Antwoord: Er was deze campagne geen lokaal beschikbaar waar PIH de bloedprik op een coronaveilige manier kon uitvoeren. Door de coronamaatregelen moeten de kinderen meer gespreid worden over de lokalen. Volgende keer (in normale omstandigheden) kan er opnieuw een bloedprik plaatsvinden in Polderstadschool.

Vraag: Er zijn 10 kinderen met een waarde boven de 10 µg/dl. Is er een verklaring gevonden voor de hoge waarde?

Antwoord: De wijkwerker heeft steeds gevraagd aan de ouders of de kinderen tijdens de zomerperiode (veel) buiten wijk zijn geweest. Het viel op dat ze weinig of niet buiten de wijk waren geweest. De kinderen namen niet deel aan activiteiten buiten de wijk omdat ze ofwel nog te klein waren (peuters), ofwel was er angst om besmet te worden met het coronavirus. De wijkwerker stelt telkens voor om de checklist (nagelbijten, duimzuigen...) en de tips te overlopen maar op het moment zelf zijn de ouders vaak te overdonderd door de hoge waarde van hun kind. Soms zijn er twee kinderen in hetzelfde gezin (zelfde huis, dus zelfde woonsituatie) met een sterk verschillende waarde. Ouders kunnen geen verschil in gedrag aangeven. Ook was er bij een vorige campagne een tweeling waarbij het ene kind een lage en het andere kind een hoge waarde had (met bijna identiek gedrag). Er is niet altijd een oorzaak te vinden. De lood-in-bloed-waarde is een weerspiegeling van de opname van de afgelopen tijd. Dat kan een korte, hoge opname geweest zijn die snel weg is, of dat kan een chronische opname zijn.

Vraag: Zijn de kinderen die deze campagne een hoge waarde hadden, dezelfde als de kinderen die in het voorjaar een hoge waarde hadden?

Antwoord: In het voorjaar hadden vier kinderen een waarde boven de 20 µg/dl. Van de vier kinderen hebben er in het najaar drie opnieuw deelgenomen aan de bloedprik. Eén kind had nog een waarde van 11 µg/dl, de andere twee kinderen een waarde onder de 10 µg/dl. In het voorjaar waren er zestien kinderen met een waarde tussen de 10 en 20 µg/dl. Daarvan hadden er nog twee kinderen een waarde tussen de 10 en 20 µg/dl. De overige kinderen hadden een waarde onder de 10 µg/dl.

Vraag: Bij de evolutiegrafiek met de verschillende zones valt het op dat de piek voor zone MO1 in het voorjaar van 2016 heel hoog is (hoger dan in het voorjaar van 2020). Als je deze grafiek bekijkt per leeftijd dan zit de piek in het voorjaar 2016 vooral bij de peuters. Bij de gemiddelde evolutie is er bijna geen stijging in het voorjaar van 2016. Dit lijkt tegenstrijdig. Of is dit door het verschillend aantal kinderen in de groepen?

Antwoord: De curve van de peuters (kinderen tussen 1 en 2,5 jaar) is grilliger dan de curve van de kleuters (2,5 tot 6 jaar) en lagere school kinderen (6-12 jaar). Het aantal peuters is vrij klein. Als er een peuter met een hoge waarde tussen zit (wat het geval was in de voorjaarscampagne van 2016), dan wordt de gemiddelde waarde meteen opgetrokken. Indien je de waarde van deze peuter er uit haalt, dan krijg je meteen een veel lager gemiddelde. Ook het verschillend aantal kinderen per zone speelt een rol. In zone 2 wonen veel meer kinderen dan in zone 1 en 3, bijgevolg weegt zone 2 veel meer door in het gemiddelde. In zone 1 wonen 85 kinderen, in zone 2 226 en in zone 3 80.

Vraag: Wat kunnen we doen om de hoge waarden bij peuters nog te verminderen?

Antwoord: Dat is de uitdaging. De kleinste kinderen (peuters en kleuters) hebben het grootste risico.

Vraag: Kan het speelgedrag van kinderen mee opgenomen worden in de studie? Is er bij lagere schoolkinderen een correlatie met de plaats waar de kinderen spelen? De vernieuwde speeltuin in de wijk

ligt net op de grens van zone MO1 en MO2. Er komen vanuit de bewoners verschillende vragen en er is bezorgdheid.

Antwoord: Dit is in het verleden (2002) onderzocht geweest. Er is een grootschalig onderzoek gebeurd in samenwerking met UA waarbij de verblijftijd in de wijk grondig onderzocht werd (voor- en naschoolse opvang, verblijf grootouders...). Het aantal uren dat in de wijk doorgebracht wordt, heeft zeker een invloed op het loodgehalte. Hoe groot de invloed is, is afhankelijk van de blootstelling. Een klein onderzoek van PIH afgelopen zomer bevestigde het grootschalig onderzoek.

Daarnaast brengt OVAM alle scholen, crèches, publieke speeltuinen en -pleintjes in kaart in een iets groter gebied dan de wijken Moretusburg en Hertogvelden (zone van 3 kilometer rond de fabriek). Op plaatsen waar de bodem onbedekt is, wordt een bodemstaal genomen en geanalyseerd. Gezien het grote aantal locaties, beperkt OVAM zich op dit moment tot de 1 km-zone voor de staalname en analyse van de bodem (zowel bij scholen, crèches, publieke speeltuinen en -pleintjes). De scholen die voorheen (in 2016) door OVAM bezocht werden in de zone 1 tot 3 km, worden wel meegenomen in dit onderzoek. Het zegt natuurlijk niks over speelgedrag of verblijftijd, wel over de bodemkwaliteit.

Vraag: Kunnen de lood-in-bloedwaarden van de kinderen die buiten de wijk wonen en die buiten de referentieleeftijd vallen ook ruimer (dan Moretusburg en Hertogvelden) gecommuniceerd worden?

Antwoord: De resultaten van de deelnemers van het volwassenenonderwijs worden nog gecommuniceerd naar de directrice. Er wordt een apart rapport opgemaakt van alle bijkomende bloedprikken. Hierin worden ook de resultaten van de bloedprikken van de kinderen in de omgeving van de Hertog Van Brabantlei (2018) verwerkt. Het rapport kan nadien ruimer gecommuniceerd worden.

Vraag: Wordt er ook nagegaan of er een statistisch verschil is tussen de resultaten van deze extra groep kinderen (buiten de wijk of buiten de referentieleeftijd) en de controlegroep?

Antwoord: Ja, dat kan nagegaan worden voor de kinderen. Of de deelnemers van het volwassenonderwijs statistisch vergeleken kunnen worden met de controlegroep moet nog nagegaan worden.

Logo doet een warme oproep: als er (grote) maatregelen genomen moeten worden, dan gebeurt dit best in overleg met de wijk om samen tot een oplossing te komen. Dit kwam ook naar voor uit het onderzoek 'onrust in Moretusburg' van UA uit 2002. Op dit moment is er onrust rond de gezondheid van de kinderen, het financieel aspect van de woning, de leefbaarheid van de wijk. Het is een combinatie van factoren die de buurtbewoners veel stress bezorgt.

Schepen van het district Hoboken: Vanuit het district gebeurt er wat kan volgens de bevoegdheid van het district. Als er meer zicht is op de stand van zaken omtrent de verkoop van de huizen, kunnen we met de wijk samenzitten en zien hoe we bv. invulling kunnen geven aan het openbaar domein.

Vraag: Er worden hoge windmolens gepland op de grens van Hemiksem en Hoboken. Zal dit effect hebben op de verspreiding van looddeeltjes?

Antwoord: Dit is in een studie (in opdracht van Umicore) door Engie onderzocht. Er is geen impact van de windmolens te verwachten. Intussen is het project door Umicore gereduceerd van 4 naar 2 windmolens. In het verslag van de medische werkgroep van 3 juli staat verkeerdelijk weergegeven dat er wel impact is van de windmolens. Het verslag van 3 juli wordt op dit punt aangepast. Ook het punt met betrekking tot de ontstopping van huizen wordt gecorrigeerd in het verslag van 3 juli.

2. Toelichting resultaten luchtkwaliteitsmetingen in Hoboken (VMM)

Conclusies

Zware metalen in PM₁₀-stof

In 2019 stopt de dalende trend voor lood, cadmium en arseen. De jaargemiddelden van 2019 waren hoger dan in 2018. In 2019 was er een overschrijding van de streefwaarde voor arseen op alle meetplaatsen en voor cadmium op 1 van de 3 meetplaatsen. In de eerste 9 maanden van 2020 dalen het gemiddelde van lood en cadmium in vergelijking met 2019; voor arseen bleef het gemiddelde van dezelfde grootteorde.

Zware metalen in depositie

De hoogste deposities mat de VMM in 2019 op de meetplaatsen het dichtst tegen Umicore. De deposities dalen naarmate de afstand tot het bedrijf toeneemt. In de eerste 9 maanden van 2020 zijn op alle meetplaatsen de deposities hoger dan in 2019.

SO₂, NO₂, PM₁₀ en PM_{2,5}

In 2019 lagen de jaargemiddelden, dag- en uurwaarden onder de Europese grenswaarden. De WGO-advieswaarden voor daggemiddelden werden overschreden voor SO₂, PM₁₀ en PM_{2,5}. Voor fijn stof werden ook de WGO-advieswaarden voor het jaargemiddelde overschreden. In de eerste 6 maanden van 2020 is het gemiddelde voor SO₂ iets hoger dan in 2019; voor NO₂ iets lager. Het gemiddelde voor PM₁₀ en PM_{2,5} blijft in de eerste 6 maanden van 2020 vergelijkbaar met 2019.

In bijlage: Samenvatting van VMM omtrent de luchtkwaliteit in 2020 in Hoboken (omgeving Umicore).

Vraag: Wat zijn de medische gevolgen van te hoge arseenwaarden?

Antwoord: Omwille van de risico's voor de gezondheid zijn er grenswaarden voor cadmium en arseen. Deze zware metalen zijn niet zo gemakkelijk te meten als lood via een vingerprik. Cadmium in urine geeft een maat over levenslange blootstelling. Cadmium in bloed geeft een idee over acute blootstelling. Arseen is nog complexer. Arseen in urine geeft een idee over de korte blootstelling. Arseen wordt uitgesplitst in een organische vorm (niet-toxisch) en een anorganische vorm (toxisch). De organische vorm komt vaak in het lichaam voor door het eten van vis. Zowel lood als andere zware metalen zijn van belang in de wijk.

Vraag: De deposities gaan in stijgende lijn. Is er zicht op een oorzaak? Is er onderzoek gedaan naar uurconcentraties?

Antwoord: Voor zware metalen zijn er geen uurconcentraties. Voor deposities is er een bemonsteringsduur van 4 weken (1 waarde per 4 weken). Voor PM₁₀-stof is er dagbemonstering.

Umicore zal bij hun presentatie ingaan op de oorzaak.

Vraag: Voor zone MO2 en MO3 staan de meetposten naast de wijk, niet midden in de wijk. Wat weten we over het effect in de wijk? Kunnen we luchtkwaliteitsmetingen gebruiken om het effect van een bufferzone te onderzoeken? Of kunnen we hiervoor enkel de lood-in-bloedwaarden gebruiken?

Antwoord: In de wijk zelf staan meetposten 17 en 23, maar dat is in zone MO1. Ook de meetposten van Umicore zijn vergelijkbaar opgesteld met de meetposten van VMM. Er staat nog een extra meetpost van Umicore op het Constantin Meunier-plein. Met betrekking tot de bufferzone zijn de lood-in-bloed-waarden zeer relevant. Er is een duidelijke link met de afstand tot de fabriek. De gemiddelde lood-in-bloedwaarde in zone 1 is 6,07 µg/dl, in zone 2 3,77 µg/dl en in zone 3 3,14 µg/dl.

De gemiddelde waarde van zone MO3 ligt systematisch onder de waarde van zone MO2. De waarden van zone MO2 en MO3 zijn rekening houdend met de huidige situatie, dus met de aanwezigheid van huizen in zone MO1. Indien er een bufferzone komt, dan moet deze minstens even goed bufferen als de huizen die er nu staan. De situatie voor heel de wijk moet dan verbeteren doordat de blootstelling naar beneden gaat. Het kan ook niet de bedoeling zijn om in een bufferzone speelweefsel voor kinderen te maken.

Vanuit Umicore is er een opdracht gegeven om een studie op te maken rond het creëren van een bufferzone. Alle facetten moeten grondig bestudeerd worden. Als de studie klaar is, kan deze voorgelegd en besproken worden.

Vraag: De totale depositie is voor alle zware metalen in stijgende lijn voor het jaar 2020. Kan er ingegaan worden op de maandresultaten?

Antwoord: Op de meetpost HB23 is er een piek (12.000 $\mu\text{g}/(\text{m}^2 \cdot \text{dag})$) in periode 2 (februari). Periode 7 (juni-juli) is hoog (boven 4.000). Het is geleden van 2016 dat er een waarde hoger dan 4.000 was. De periodes 9, 10 en 11 zijn verhoogd, maar waarden tussen 2.000 en 4.000 komen wel frequent voor. De laagste waarden waren in periode 4 (maart-april) en periode 8 (juli-augustus).

Vraag: Is er al een modellering van arseen voor het jaar 2020? De modellering van 2019 toont aan dat het arseenprobleem zich verder uitstrekt dan de wijk zelf.

Antwoord: De modellering wordt één keer per jaar gedaan. Als het jaar afgelopen is, wordt de modellering gedaan op basis van de meetresultaten van 2020 (PM_{10}). Op basis van de totale depositie gebeurt er geen modellering omdat er hiervoor te weinig meetresultaten (13) per jaar zijn.

Umicore stelt op de eigen metingen van uitvallend stof hetzelfde vast als bij de metingen van VMM, nl. een stijging van het glijdend jaargemiddelde. Op basis van 1 meetresultaat per 4 weken, is het moeilijk om conclusies te trekken en specifieke oorzaken te achterhalen. Via de inzet van alternatieve meettechnieken zijn er meetresultaten op weekbasis. Zo kan vastgesteld worden dat een verhoogd resultaat op maandbasis soms terug te leiden is tot 1 of 2 weken met hoge waarden. Binnen de afdeling R&D ligt nu de focus op alternatieve meettechnieken om meetresultaten verder te kunnen verfijnen en het gedrag van uitvallend stof beter te kunnen begrijpen.

Vraag: De piek in februari en de hoge waarde in juni stellen we vast via metingen van de luchtkwaliteit. Het alarm komt pas bij de resultaten van de bloedprik? Kunnen we meer preventief werken?

Antwoord: Deze vraag heeft de medische werkgroep ook gesteld na de bloedprikcampagne van het voorjaar. De technische werkgroep is daarom een oefening gestart om te kijken of er een alarmsignaal gegeven kan worden vanuit de metingen van luchtkwaliteit (fijn stof, depositie). Metingen van luchtkwaliteit (fijn stof, depositie) gebeuren veel frequenter. Het frequenter prikken van de kinderen om meer te weten te komen over de blootstelling is geen optie.

3. Stand van zaken Umicore

Michiel Ceulemans van Umicore licht in een presentatie de laatste meetresultaten inzake lood, arseen en cadmium toe alsook de stand van zaken van maatregelen, projecten en studies. Er wordt ook specifiek aangegeven welke extra maatregelen genomen zijn naar aanleiding van de verhoogde resultaten in het voorjaar.

Belangrijkste bevindingen:

- Lood in fijn stof: grenswaarde van $500 \text{ ng}/\text{m}^3$ wordt op alle meetposten behaald.
- Arseen in fijn stof: streefwaarde van $6 \text{ ng}/\text{m}^3$ wordt niet behaald.
- Cadmium in fijn stof: streefwaarde van $5 \text{ ng}/\text{m}^3$ wordt opnieuw bereikt op alle meetposten.
- Lood in uitvallend stof: stijging in glijdend jaargemiddelde ten gevolge van verhogingen voornamelijk in de maanden februari (hoge piek) en juni. Er loopt extra R&D-onderzoek om gedrag van uitvallend stof beter te begrijpen. Trend van arseen en cadmium is gelijkaardig als de trend van lood.

- De extreme weersomstandigheden van het voorjaar 2020 werden in 3 figuren in kaart gebracht. Extreem droge periode in de periode maart tot en met mei. Extreem hoge windsnelheden in februari, alsook een sterk verhoogd aandeel wind richting Moretusburg.
- Maatregelen om stofverspreiding te beperken (nathouden, sproeien, gebruik van korstvormers) hebben niet voldoende gewerkt bij extreme condities (in februari).

Extra maatregelen die genomen zijn naar aanleiding van de verhoogde lood in bloedwaarden:

- Maatregelen die inwerken op de verblijftijd van kinderen in de wijk: samenwerking met de stad om een divers aanbod voor kinderen te voorzien zodat tijdens vakanties kinderen tijd buiten de wijk kunnen doorbrengen.
- Maatregelen die blootstelling in de wijk verlagen: verderzetten kuisprogramma 'straten Moretusburg' en extra kuisacties, blijvend aanbieden van het ontstoffen van woningen.
- Extra kuisacties binnen de fabriek.
- Maatregelen met betrekking tot de smelter (genomen tijdens de zomerstilstand): grondige reiniging, aanpak dakafzuiging, dichtmaken van roosters met filtermatten, uitgebreide modelstudie ter ondersteuning van de uitgevoerde maatregelen (ovengebouw), installatie van een rolpoort aan het slibgebouw, sensibilisatie...
- Maatregelen die de impact van uitzonderlijke weersomstandigheden tegen gaan.
  - In uitvoering: intensiever gebruik van korstvormers voor bulkmaterialen, uitbreiding van besproeiing. Een studie is gestart omtrent 'optimalisatie van logistieke activiteiten'. bv. Kan besproeiing of verneveling nog beter? Inrichting van een nieuw stockagerrein met overdekking, inclusief verneveling.
  - Invoering op korte termijn (2021): windbarometer. Het invoeren van een weersafhankelijke werking van logistieke activiteiten om bij extreme weercondities bepaalde activiteiten anders of niet te doen.
  - Op lange termijn: uitvoeren van verbeter- en investeringsprojecten die voortvloeien uit de lopende studie.
- Aankoopprogramma van huizen in Moretusburg in nauw overleg met de stad. Aanbod geldig voor alle gezinnen in de zone het dichtst bij de fabriek, en voor gezinnen met kinderen tot 12 jaar voor de overige zone van Moretusburg. Er zijn gesprekken lopende met geïnteresseerde gezinnen.

Lopende verbeterprojecten en studies:

- Loodraffinaderij: ingebruikname van een nieuwe hal met saswerking in 2021.
- Hoogoven: het dichtmaken van de laadvloer werd gerealiseerd in het voorjaar van 2020. Een aantal studies zijn nog lopende.
- Smelter: diverse studies zijn lopende.
- Interne logistiek: windbarometer, investering in site in Olen (2021).
- Waterzuivering: uitbreiding van extra capaciteit voor besproeiing en bluswatercapaciteit.
- R&D: focus op innovatieve meetmethodes omtrent uitvallend stof.

In bijlage de presentatie 'Milieuresultaten & maatregelen' van Umicore.

Vraag: Is er een verklaring voor de verhoogde waarde van lood (in PM₁₀-stof) in oktober op meetpost 23?
Antwoord: Het zoeken naar een verklaring voor een verhoging op maandbasis is vaak complex tenzij er bv. een incident is geweest (wat in oktober niet het geval was). Er kunnen heel veel verschillende factoren een rol spelen, zoals weercondities (richting van wind...), werking of stilstand van een bepaalde installatie... Er gebeurt altijd wel onderzoek, maar er komt niet altijd een specifieke oorzaak of verklaring uit.
De Europese norm heeft betrekking op het glijdend jaargemiddelde (gemiddelde van 365 dagen).

Vraag: Wat is er nog ondernomen rond brandpreventie? Dit ligt heel gevoelig in de wijk.

Antwoord: De organisatie is versterkt. Binnen de preventie afdeling is er nu een aparte cel die uitsluitend met brandpreventie bezig is. Er is ook een externe deskundige ingeschakeld, die elke afdeling doorlicht en bijkomende aanbevelingen kan formuleren. Dit is bv. reeds gebeurd voor de loodraffinerij. Dit zal ook leiden tot extra investeringen en projecten.

De interne brandweer wordt uitgebreid. In overleg met de externe brandweerdiensten zijn afspraken gemaakt over bluswatervoorzieningen. In de zomer is er terugkoppeling geweest met het kabinet van de gouverneur en maandelijks is er nog een opvolgvergadering.

Opmerking: Een ander aandachtspunt blijft de communicatie bij een incident of ramp.

Antwoord: Omdat Be-alert onvoldoende werkte bij vorige incidenten, wordt door Umicore opnieuw een eigen bedrijfsalarm geïnstalleerd. Er is hierover een akkoord met de stad en provinciale diensten. Het alarm wordt begin 2021 in gebruik genomen. De buurt zal nog geïnformeerd worden over het alarm (installatie en testen). Op een volgend overleg met het district kunnen de maatregelen met betrekking tot de veiligheid meer in detail toegelicht worden.

Vraag: Heeft Fabricom al contact opgenomen met Umicore betreffende hun toekomstige verbouwingen?

Er is vooral bezorgdheid met betrekking tot (historisch) stof dat kan vrijkomen en opwaaien bij het afbreken van loodsen. Het is belangrijk dat de afbraakwerkzaamheden op een veilige, gecontroleerde manier gebeuren.

Antwoord: Neen, Fabricom heeft nog geen contact opgenomen met Umicore.

Agentschap Zorg en Gezondheid kan ook advies geven met betrekking tot (ver)bouwwerkzaamheden.

Vanuit het district is aan de stad gevraagd om bij vergunningen met betrekking tot de wijk Moretusburg standaard mee voorzorgsmaatregelen op te nemen.

Vraag: Moeten er bij gewone werken aan het openbaar domein (aanleg straten, speelpleintjes) extra voorzorgsmaatregelen genomen worden? Het sloopafval wordt in ieder geval als hoogrisico-afval afgevoerd. Is er een voorkeur van ondergrond bij bv. de aanleg van speelpleintjes?

Antwoord: Bij de herinrichting van openbaar domein zou bij het ontwerp en de aanleg rekening gehouden kunnen worden dat straten en parkeerstroken makkelijk te reinigen zijn met veegwagens.

Vraag: Het voorstel tot verhuizen van gezinnen met kinderen in zone 1 is medisch goed onderbouwd. Is het medisch onderbouwd dat mensen die al een gevorderde leeftijd hebben (en huren bij Woonhaven) moeten verhuizen? Voor tachtigplussers, die daar al lang wonen, is verhuizen heel moeilijk.

Antwoord: Er is geen medische urgentie voor volwassenen, ook niet voor oudere mensen.

Er spelen evenwel meer factoren dan enkel het medisch aspect, bv. op logistiek vlak.

Een aantal jaar geleden stuurde AZG een brief vanuit de medische werkgroep naar Woonhaven om de problematiek te schetsen en aan te geven dat het voor jonge kinderen niet gezond wonen is.

Woonhaven verhuurt al enkele jaren geen woningen meer aan gezinnen met kinderen onder 12 jaar in Moretusburg. Voor oudere mensen is er geen medische urgentie, maar er kunnen wel onverwachte gebeurtenissen (binnen een gezin) optreden waardoor er moeilijke situaties ontstaan. Als plots een zwangere vrouw opnieuw intrekt bij haar ouders, dan zal de huisvestingsmaatschappij op korte tijd een nieuwe woning moeten vinden. Ook worden sommige kinderen bijna permanent opgevangen door hun grootouders waardoor ze meer tijd doorbrengen in Moretusburg dan op het thuisadres buiten de wijk. Voor er sprake was van een bufferzone had Woonhaven al de optie genomen om elk huis dat vrijkwam (door huurders die verhuisden of overleden) te verkopen in plaats van te renoveren. Door het opkoopprogramma zou dit proces versneld kunnen worden, maar het is niet zo dat buurtbewoners al onmiddellijk zouden moeten verhuizen.

Opmerking: Voor buurtbewoners zijn de toekomst- of langetermijnplannen van Umicore een belangrijke factor in hun beslissing om al dan niet te blijven of te verhuizen. Daar kan misschien meer op ingegaan worden op een infomoment met de buurt?

Umicore noteert deze bezorgdheid.

4. Stand van zaken samenwerkingsovereenkomst: wijkwerking en zorgondersteuning

Liesbet De Groot geeft een overzicht van de belangrijkste bevindingen en taken die ze de afgelopen maanden als wijkwerker heeft verricht.

De wijkwerker:

- stimuleerde de deelname aan de voorjaarscampagne door de uitnodiging persoonlijk te gaan afgeven (bij de gezinnen die niet via de school uitgenodigd werden). Ze bezorgde 200 uitnodigingen. Dit was heel intensief. Daarnaast maakte ze enkele suggesties over aan het PIH om de uitnodiging nog te vereenvoudigen en duidelijker te maken voor de gezinnen.
- informeerde naar de reden indien nog nooit werd deelgenomen aan een bloedprik. Twee zaken vielen daarbij op: 1. Een aantal gezinnen woonden niet meer op het aangegeven adres. (Is dit een foutje bij de dienst bevolking?) 2. Angst voor de bloedprik. Bij een aantal mensen was het niet duidelijk dat het om een kleine vingerprik gaat. Misschien kan in de toekomst in de communicatie het woord vingerprik gebruikt worden om de drempel te verlagen.
- ging in overleg met PIH langs bij gezinnen met een lood-in-bloedwaarde hoger dan 10 µg/dl om het gezin voor te bereiden op het slechte nieuws (in de brief) en ook te begeleiden.
- maakte in samenwerking met de jeugdwerkers mee het zomeraanbod voor kinderen bekend. 286 kinderen namen deel aan activiteiten buiten de wijk.
- vernam, net zoals de buurtbewoners informatie over de verkoop van de woningen via de media. Dat is jammer omdat ze de vele vragen van buurtbewoners niet kon beantwoorden of bezorgdheden wegnemen. In september kwam er meer duidelijkheid door communicatie via brieven (Umicore) en een infomoment voor de wijk. Het infomoment ging online door: de begeleiding was goed, de sfeer rustig en er was voldoende ruimte voor vragen. Het infomoment werd door de buurtbewoners goed onthaald.
- was op vraag van de buurtbewoners in september en oktober aanwezig als vertrouwd gezicht bij de vingerprik.
- ging in november opnieuw langs bij gezinnen met kinderen met een hoge loodwaarde.
- bood in december ondersteuning bij zorgdossiers en dit in nauwe samenwerking met CLB. Ondertussen zijn er al 8 dossiers lopende.
- zal in de komende periode nagaan of de deelnamepercentages via de scholen ook nog verhoogd kunnen worden en waar best alle informatie voor buurtbewoners gebundeld kan worden (bv. via de website van Logo).

Vraag: Kan er een zorgdossier opgestart worden voor een ondertussen volwassen persoon (twintiger) die nog steeds problemen ondervindt omdat hij als kind hoge lood-in-bloedwaarden had?

Antwoord: Dat kan voorgelegd worden aan de stuurgroep in het kader van zorgondersteuning. Er wordt dan onder meer bekeken hoe hoog de lood-in-bloedwaarden waren als kind.

5. Communicatie: perstekst en infomoment buurt

PIH heeft samen met Agentschap Zorg en Gezondheid een perstekst voorbereid omdat ze sinds vorige week gecontacteerd worden door de pers om informatie te geven over de resultaten van de lood-in-bloedwaarden. De perstekst wordt na de medische werkgroep verspreid.

Ook Umicore werd gecontacteerd door de pers, maar heeft aan de journalisten ook aangegeven pas te communiceren na de medische werkgroep. Umicore zal vannamiddag een brief verdelen in de wijk en ook een persbericht versturen om proactief te communiceren over de resultaten maar vooral over de genomen en de nog geplande maatregelen van de fabriek.

Het is voor niemand van de medische werkgroep aangenaam als artikels (vroegtijdig) in de pers verschijnen en er om een reactie gevraagd wordt voordat de medische werkgroep alle resultaten heeft kunnen bekijken en bespreken. Pas nadat het rapport van de bloedwaarden in de medische werkgroep besproken is, wordt het als openbaar beschouwd en kunnen de resultaten meegedeeld worden.

Bij de volgende bloedprik campagne zullen de individuele resultaten zo snel mogelijk aan de deelnemers bezorgd worden om ze niet in het ongewisse te laten. Het rapport met de groepsresultaten zal ongeveer een week voor de medische werkgroep aan de leden bezorgd worden. Communicatie en bekendmaking van de resultaten naar externen (waaronder huisarts) gebeurt na samenkomst van de medische werkgroep. In de toekomst kan misschien ook geopteerd worden voor één gezamenlijk persbericht vanuit de hele medische werkgroep waarin alle aspecten opgenomen worden.

Op 9 december wordt er een online infomoment georganiseerd voor de buurtbewoners om de algemene resultaten van de wijk toe te lichten en de mogelijkheid te bieden om vragen te stellen. Het online infomoment in september was goed georganiseerd en een veel groter succes dan de infomomenten in het buurtcentrum of in het tentje voor de kerk. De interactie was veel interessanter en iedereen kan van thuis uit informatie vragen.

Volgende vergadering van de Medische Werkgroep Hoboken:
vrijdag 04/06/2021 van 9 tot 12u

Bijlagen bij het verslag:

1. Rapport "Bevolkingsonderzoek lood in bloed. Wijk Moretusburg-Hertogvelden. Najaar 2020." van PIH
2. Samenvatting: Luchtverontreiniging in de omgeving van de Umicore vestiging in Hoboken in 2020 van VMM
3. Presentatie "Milieuresultaten en projecten" van Umicore
4. Rapport "Bevolkingsonderzoek lood in bloed. Antwerpen, district Hoboken, wijk Moretusburg-Hertogvelden. Extra deelnemers" van PIH